

УДК378.018.8:33-051(477):001.8

ORCID 0000-0003-2667-6589

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ЕКОНОМІСТІВ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ:
ПЕДАГОГІЧНІ РЕФЛЕКСІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ**

Кірдан Олександр Петрович

кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри

економіки та соціально-поведінкових наук,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

**THE PROVIDING OF THE QUALITY OF PROFESSIONAL
TRAINING OF FUTURE ECONOMISTS IN THE EUROPEAN UNION
COUNTRIES: THE PEDAGOGICAL REFLECTIONS OF UKRAINIAN
RESEARCHERS**

Kirdan Oleksandr

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of
Economics and Social-Behavioral Sciences,

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

У статті узагальнено педагогічні рефлексії вітчизняних дослідників з проблеми забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів в країнах Європейського Союзу. Методичним інструментарієм проведеного дослідження стали системний, культурологічний, герменевтичний та парадигмальний підходи. На основі бібліографічного аналізу виокремлено три групи наукових праць: інтерпретаційні роботи; наукові статті; навчальні посібники, матеріали конференцій, довідники та енциклопедичні видання. У інтерпретаційних наукових працях вітчизняними дослідниками проаналізовано моделі формування професійної компетентності майбутніх економістів, окреслено основні індикатори якості освітнього процесу, запропоновано прогностичні тенденції використання досвіду країн Європейського Союзу щодо підвищення якості професійної підготовки майбутніх економістів. У наукових

статтях вітчизняних учених схарактеризовано зарубіжний досвід особливостей професійної підготовки майбутніх економістів та функціонування механізму забезпечення якості. У аналітичних матеріалах, навчальних посібниках, методичних рекомендаціях вітчизняними ученими запропоновано ґрунтовний теоретичний, методичний та практичний інструментарій щодо розробки та впровадження процедур забезпечення якості вищої освіти та освітньої діяльності у закладах вищої освіти України.

Ключові слова: заклади вищої освіти, країни Європейського Союзу, рефлексія, політика забезпечення якості, якість професійної підготовки.

The article generalizes pedagogical reflections of domestic researchers on the problem of ensuring the quality of economic higher education in the countries of the European Union. The systematic, cultural, hermeneutic and paradigmatic approaches have become the methodical toolkit of the research. On the basis of bibliographic analysis, three groups of scientific works are distinguished: interpretation works; scientific articles; study guides, conference materials, reference books and encyclopaedias. In the interpretative papers, domestic researchers analyze the models of forming the professional competence of future economists, outline the main indicators of the quality of the educational process, prognostic tendencies of using the experience of the European Union countries in improving the quality of the training of future economists. In the scientific articles of domestic scientists the foreign experience features of the training of future economists and the functioning of the quality assurance mechanism are described. In the analytical materials, study guides, methodological recommendations, materials of conferences, domestic scientists offered a thorough theoretical, methodological and practical tools for the development and implementation of procedures for ensuring the quality of higher education and educational activities in Ukrainian high school.

Key words: institutions of higher education, countries of the European Union, reflection, policy of quality assurance, quality of professional training.

Комплексне та всебічне осмислення взаємодії України та Європейського Союзу в освітній сфері упродовж останнього 25-річчя спонукає не лише до

відтворення та аналізу ретроспективи здобутків і фіксування нових викликів, а, насамперед, до всебічного висвітлення педагогічних рефлексій забезпечення якості вищої освіти. На підтвердження доцільності та своєчасності нашого дослідження наведемо цитату із виступу міністра освіти і науки України Лілії Гриневич під час П'ятого форуму з політики Болонського процесу (м. Париж, 25 травня 2018 р.): «Нерідко університети не готові до відповідальності за якість вищої освіти, яку вони надають. Зміна свідомості з авторитарної культури зобов'язання до культури відповідальності та проактивності потребує злагоджених зусиль усіх учасників процесу... Я знаю, що свого часу ваші країни також відповідали на подібні виклики, коли впроваджували системні зміни» [13].

Відтак мета статті полягає у виявленні особливостей формування наукових знань про забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів в країнах Європейського Союзу та дослідженні педагогічних рефлексій вітчизняних дослідників.

Для досягнення мети статті застосовано філософські знання (забезпечили розгляд педагогічних рефлексій вітчизняних дослідників у просторі законів діалектики, взаємодії та взаємозалежності явищ об'єктивної дійсності), методологічний базис представлено загальнонауковими (системний, культурологічний, герменевтичний) та конкретно-науковим (парадигмальний) підходами.

На основі бібліографічного аналізу з'ясовано, що дослідження педагогічних рефлексій вітчизняних дослідників щодо забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів в Україні та країнах Європейського Союзу має достатньо потужну джерельну базу. Аналіз джерел здійснено нами за змістово-інформаційним і проблемно-хронологічним критеріями та виокремлено три групи наукових праць: інтерпретаційні наукові праці (дисертаційні та монографічні роботи); наукові статті; навчальні посібники, матеріали конференцій, довідники та енциклопедичні видання, що

популяризують кращі практики забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів в Україні у країнах ЄС.

До першої групи педагогічних рефлексій нами віднесено дисертаційні та монографічні роботи. Так науково цінним, на наш погляд, є дисертаційне дослідження Г. Поберезької (2005) у якому проаналізовано зв'язок проблеми забезпечення якості вищої освіти з явищами підвищення ролі та поширення демократичних засад організації соціуму і перетворення вищої освіти з елітарної у загальну; визначено основні комплекси індикаторів якості навчально-виховного процесу; розглянуто поширені в європейському регіоні методи та засоби оцінювання та забезпечення якості атестатів і дипломів. Авторкою показано суттєву роль тенденції професіоналізації освітньої системи як фактору розширення Болонського процесу щодо вищих професійних закладів освіти; здійснено порівняльний аналіз відповідності кількісних і структурних характеристик вищих рівнів системи освіти до європейських стандартів і вимог Болонського процесу [15].

У дисертаційних роботах з філософських наук розкрито різні аспекти забезпечення якості вищої освіти, так О. Бурлаковою (2007) окреслено відтворення вищої освіти України в європейському освітньому просторі; М. Кисіль (2008) розглянуто якість вищої освіти як предмет філософського аналізу.

У дисертаційній роботі Л. Отрощенко (2010) досліджено прогресивні ідеї передового німецького досвіду з формування і розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у спеціальних вищих школах та університетах [14]. У контексті досліджуваної нами проблеми цінним є те, що авторкою проаналізовано німецькі моделі професійної компетентності фахівців зовнішньоекономічного профілю; охарактеризовано теоретико-методологічні основи організації професійної підготовки майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю Німеччини, проаналізовано зміст їх професійної підготовки у спеціальних вищих школах та університетах країни [14].

У низці дисертаційних праць вітчизняними науковцями схарактеризовано різні аспекти забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів у зарубіжних країнах, а саме: Н. Войнаровська (2010) «Підготовка бакалаврів з економіки у вищих навчальних закладах США» [5], О. Ельбрехт (2010) «Підготовка менеджерів у вищих навчальних закладах Великої Британії, Канади, США» [7], Т. Поясок (2010) «Система застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів у вищих навчальних закладах» та ін.

Дисертаційна праця В. Каричковського (2018) присвячена порівняльному аналізу теорії і практики професійної підготовки майбутніх менеджерів в університетах аграрного профілю [11].

Серед інтерпретаційних праць доцільно виокремити ґрунтовну монографію за ред. Н. Ничкало та В. Кудіна «Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз» [17].

Аналіз змісту інтерпретаційних джерел надав підстави для висновку, що вітчизняними дослідниками проаналізовано моделі формування професійної компетентності майбутніх економістів, окреслено основні індикатори якості освітнього процесу, запропоновано прогностичні тенденції використання досвіду країн Європейського Союзу щодо підвищення якості професійної підготовки майбутніх економістів.

До другої групи педагогічних рефлексій ми включили низку наукових статей вітчизняних дослідників. Так на компаративних засадах окреслено механізм забезпечення якості вищої освіти у статті А. Загородньої (висвітлено імплементацію досвіду Республіки Польща у навчання фахівців економічної галузі в Україні) [8; 9] та дослідженні Н. Кисіль (окреслено сучасний досвід особливостей вищої освіти в Чехії та в Україні) [12]. У статті О. Шевчук схарактеризовано особливості підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю за кордоном [19].

На наш погляд, науково цінною є стаття Т. Погорелової «Сутнісні характеристики якості вищої освіти як основа управління процесом

професійної підготовки сучасного фахівця», у якій авторка спирається на низку наукових робіт зарубіжних та вітчизняних авторів, що розглядали якість освіти в різних аспектах, та ряд нормативних документів. У статті обґрунтовано важливість контролю якості освітнього процесу у ВНЗ та виокремлено роль взаємодії викладача та студента як центральних суб'єктів навчального процесу. У статті окреслюються загальні критерії та показники за якими має втілюватись стратегія забезпечення якості у ВНЗ та показники ефективної взаємодії викладача та студента [16].

У статті Н. Бабкової-Пилипенко проаналізовано професійну підготовку економістів в університетах Великої Британії та України. Автор визначила особливості підготовки економістів у вітчизняних і зарубіжних університетах; на основі досвіду англійських вищих навчальних закладів запропонувала заходи щодо підвищення рівня професійної підготовки економістів [3].

Нам імпонує наукова розвідка О. Шевчук, у якій проаналізовано сучасний стан економічної освіти, вивчено досвід організації вищої економічної освіти у США, розвинутих країнах Європи, Японії. Авторкою, на основі аналізу існуючих основних моделей підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю (американська, японська, європейська), визначено особливості професійної підготовки майбутніх фахівців, показано переваги і недоліки відповідних моделей організації професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю [19].

У низці публікацій П. Атаманчук, Ю. Бобала, Л. Губернського, Т. Довженко, М. Долинської, І. Єременко, О. Ковтун, М. Колодяжної, Л. Максимчук, Л. Огнівко, Л. Петренко, С. Петрович, Т. Поясок, Л. Сергеевої, С. Яблочнікова та ін. схарактеризовано різноманітні аспекти забезпечення якості вищої освіти в Україні та країнах Європейського Союзу.

Аналіз змісту наукових статей надав підстави для висновку, що вітчизняними дослідниками, переважно на компаративних засадах, схарактеризовано зарубіжний та вітчизняний досвід функціонування механізму забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів.

До третьої групи наукових праць відносимо аналітичні матеріали, навчальні посібники, матеріали конференцій, методичні рекомендації, довідники та енциклопедичні видання, що популяризують досвід забезпечення якості вищої освіти у країнах ЄС. До цієї групи зараховуємо ґрунтовні наукові видання Інституту вищої освіти НАПН України: «Гуманізація вищої освіти як засіб забезпечення її якості в Україні» [6], «Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду гуманізації вищої освіти як засобу забезпечення її якості» [1], «Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду інтернаціоналізації вищої освіти на основі культурно-гуманітарних стратегій» [2] та ін.

Аналіз аналітичних матеріалів [1;2], навчальних посібників [4;10] та методичних рекомендацій [18] та ін. надав змогу констатувати, що авторами запропоновано ґрунтовний теоретичний, методичний та практичний інструментарій щодо розробки та впровадження процедур забезпечення якості у практику діяльності закладів вищої освіти.

Отже, педагогічні рефлексії вітчизняних дослідників щодо забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів в країнах Європейського Союзу об'єднано нами у три групи: інтерпретаційні наукові праці (дисертаційні та монографічні роботи); наукові статті; аналітичні матеріали, навчальні посібники, матеріали конференцій, довідники та енциклопедичні видання. Проведений аналіз надав підстави для висновку, що для педагогічних рефлексій сучасних українських дослідників характерним є парадигмальний підхід до педагогічного дискурсу – зі зміною знанневої парадигми на компетентнісну відбулися суттєві трансформаційні зміни у наукових розвідках учених та концентрування уваги на конструктивному досвіді країн Європейського Союзу щодо політики забезпечення якості у професійній підготовці майбутніх фахівців.

Перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо обґрунтування механізмів, підходів, показників та критеріїв оцінювання якості професійної підготовки майбутніх економістів в умовах євроінтеграції.

Список використаних джерел

1. Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду гуманізації вищої освіти як засобу забезпечення її якості: аналітичні матеріали (частина II) (препринт) / Авт.: О. Воробйова, М. Гриценко, В. Луговий, О. Слюсаренко, А. Ставицький, Ж. Таланова, В. Ткаченко / За ред. В. Лугового, Ж. Таланової. – К. : ІВО НАПН України, 2016. – 111 с.
2. Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду інтернаціоналізації вищої освіти на основі культурно-гуманітарних стратегій (частина II): препринт (аналітичні матеріали) / Л. Горбунова, М. Дебич, В. Зінченко, І. Степаненко, О. Шипко / За ред. І. Степаненко. – К. : ІВО НАПН України, 2016. – 144 с.
3. Бабкова-Пилипенко Н.П. Особливості професійної підготовки економістів в університетах Великої Британії та України / Н.П. Бабкова-Пилипенко – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://pednauki.chdu.edu.ua/article/view/82523/78091>
4. Від контролю до культури якості: перезавантаження процесів забезпечення якості в українській вищій школі : практ. посіб. / за ред. С. Гришко, Т. Добка, О. Кайкової та ін. – Львів : Компанія «Манускрипт», 2014. – 168 с.
5. Войнаровська Н. В. Підготовка бакалаврів з економіки у вищих навчальних закладах США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / Н.В. Войнаровська. – Вінниця, 2011. – 20 с.
6. Гуманізація вищої освіти як засіб забезпечення її якості в Україні: методичні рекомендації / Авт.: О. Воробйова, М. Гриценко, В. Луговий, О. Слюсаренко, А. Ставицький, Ж. Таланова, В. Ткаченко / За ред. В. Лугового, Ж. Таланової. – К. : ІВО НАПН України, 2016. – 117 с.
7. Ельбрехт О.М. Підготовка менеджерів у вищих навчальних закладах Великої Британії, Канади, США : автореф. дис ... д-ра пед. наук / О. М. Ельбрехт. – К. : Б.в., 2010 . – 42 с.

8. Загородня А. А. Імплементация досвіду Республіки Польща у навчання фахівців економічної галузі в Україні / А. А. Загородня // Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». – Київ, 2017. – Т. 199 : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 34–39.
9. Загородня А. А. Компаративний аналіз професійної підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах України та Польщі / А. А. Загородня // Освітологічний дискурс. 2017. № 3–4 (18–19). С.285–295.
10. Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту: навч. посіб. / За ред. Т. Добка, М. Головянко, О. Кайкової, В. Терзіяна, Т. Тіхонена. – Львів : Видавництво «Компанія "Манускрипт"», 2014. – 572 с.
11. Каричковський В. Д. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх менеджерів в університетах аграрного профілю: порівняльний аналіз: автореф. дис... док. пед. наук / В. Д. Каричковський; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2018. – 46 с.
12. Кисіль Н. Р. Особливості вищої освіти в Чехії та в Україні: сучасний досвід / Н. Р. Кисіль // Український педагогічний журнал. – Київ, 2018. – № 2. – С. 22–26.
13. Лілія Гриневич розповіла на Конференції в Парижі про освітні зміни в Україні. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/liliya-grinevich-rozpovila-na-konferenciyi-v-parizhi-pro-osvitni-zmini-v-ukrayini>
14. Отрощенко Л.С. Розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у Німеччині : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / Л.С.Отрощенко; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. – Київ, 2010. – 21 с.
15. Поберезська Г.Г. Тенденції розвитку вищої освіти у країнах Західної Європи та України: автореф. дис... канд. пед. наук / Г.Г. Поберезська ; АПН України. Ін-т вищ. освіти. – К., 2005. – 22 с.
16. Погорелова Т. Ю. Сутнісні характеристики якості вищої освіти як основа управління процесом професійної підготовки сучасного фахівця /

Т. Ю. Погорєлова // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – Харків, 2017. – № 56/57. – С. 68–74.

17. Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз: [монографія] / за ред. Н. Г. Ничкало, В.О. Кудіна. – Черкаси: Вибір, 2002. – 322 с.

18. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). – К.: ТОВ «Поліграф плюс», 2015. – 32 с.

19. Шевчук О.Б. Особливості підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю за кордоном/ О.Б. Шевчук – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN23/13sobpzk.pdf>

References

1. Vorobjova, O, Gry`cenko, M., Lugovy`j, V ed. (2016), *Analiz providnogo vitchy`znyanogo ta zarubizhnogo dosvidu gumanizaciyi vy`shhoyi osvity` yak zasobu zabezpechennya yiyi yakosti: anality`chni materialy` (chasty`na II) (prepry`nt) [Analysis of the leading domestic and foreign experience of humanization of higher education as a means of ensuring its quality: analytical materials]*, Kyiv, IVO NAPN Ukrayiny`, 111 p.

2. Gorbunova, L, Deby`ch, M, Zinchenko, V, ed. (2016), *Analiz providnogo vitchy`znyanogo ta zarubizhnogo dosvidu internacionalizaciyi vy`shhoyi osvity` na osnovi kul`turno-gumanitarny`x strategij (chasty`na II): prepry`nt (anality`chni materialy`) [Analysis of the leading domestic and foreign experience of internationalization of higher education on the basis of cultural and humanitarian strategies]*, Kyiv, IVO NAPN Ukrayiny`, 144 p.

3. Babkova-Pylypenko N.P. *Osobly`vosti profesijnoyi pidgotovky` ekonomistiv v universy`tetax Vely`koyi Bry`taniyi ta Ukrayiny` [Features of economists' professional training at universities in the UK and Ukraine]*. Available at: <http://pednauki.chdu.edu.ua/article/view/82523/78091> [10.03.2019]

4. Gry`shko, S ed. (2014), *Vid kontrolyu do kul`tury` yakosti: perezavantazhennya procesiv zabezpechennya yakosti v ukrayins`kij vy`shhy`j shkoli*

: *prakt. posib.[From control to quality culture: reloading quality assurance processes in Ukrainian high school]*, Lviv : Kompaniya «Manuskry`pt», 168 p.

5. Voynarovs'ka N.V. (2011) *Pidgotovka bakalavriv z ekonomiky` u vy`shhy`x navchal`ny`x zakladax SShA [Preparation of bachelors of economics in higher educational institutions of the USA]*: avtoref. dissertation, Vinnycya, 20 p.

6. Vorobjova, O, Gry`cenko, M., Lugovy`j,V ed. (2016), *Gumanizaciya vy`shhoyi osvity` yak zasib zabezpechennya yiyi yakosti v Ukrayini: metody`chni rekomendaciyi [Humanization of higher education as a means of ensuring its quality in Ukraine: methodical recommendations]*, Kyiv, IVO NAPN Ukrayiny`, 117 p.

7. Elbrekht, O.M. (2010) *Pidgotovka menedzheriv u vy`shhy`x navchal`ny`x zakladax Vely`koyi Bry`taniyi, Kanady`, SShA [Training for managers in higher education institutions in the UK, Canada, USA]*: avtoref. dissertation, Kyiv, 42 p.

8. Zagorodnya, A.A (2017) *Implementaciya dosvidu Respubliky` Pol`shha u navchannya faxivciv ekonomichnoyi galuzi v Ukrayini [The implementation of the experience of the Republic of Poland in the training of specialists in the economic sphere in Ukraine]* Scientific notes of the National University, Kyiv-Mohyla Academy, Kyiv, pp.34-39

9. Zagorodnya, A.A. (2017) *Komparaty`vny`j analiz profesijnoyi pidgotovky` faxivciv ekonomichnoyi galuzi u vy`shhy`x navchal`ny`x zakladax Ukrayiny` ta Pol`shhi [A comparative analysis of the professional training of specialists in the economic branch in higher educational institutions of Ukraine and Poland]*, Educational discourse, № 3–4 (18–19), pp. 285–295.

10. *Quality matters: how to value and evaluate higher education* (2014), Lviv : Kompaniya «Manuskry`pt», 572 p.

11. Karychkovsky, V.D *Teoriya i prakty`ka profesijnoyi pidgotovky` majbutnix menedzheriv v universy`tetax agrarnogo profilyu: porivnyal`ny`j analiz: [Theory and practice of future managers training in universities of agrarian type: comparative analysis]*: avtoref. dissertation, Kyiv, 46 p.

12. Kisil, N. R. (2018) *Osobly`vosti vy`shhoyi osvity` v Chexiyi ta v Ukrayini: suchasny`j dosvid [Peculiarities of Higher Education in the Czech Republic and in Ukraine: Current Experience]*, Ukrainian Pedagogical Journal, № 2, Kyiv, pp. 22-26.
13. Lilia Grinevich told about the educational changes in Ukraine at the Conference in Paris. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/liliya-grinevich-rozpovila-na-konferenciyi-v-parizhi-pro-osvitni-zmini-v-ukrayini> [10.03.2019]
14. Otroschenko, L.S. (2010) *Rozvy`tok profesijnoyi kompetentnosti majbutnix faxivciv zovnishn`oekonomichnogo profilyu u Nimechchy`ni [Development of professional competence of future specialists of foreign economic profile in Germany]: avtoref. dissertation*, Kyiv, 21 p.
15. Poberezskaya, G.G. (2005) *Tendenciyi rozvy`tku vy`shhoyi osvity` u krayinax Zaxidnoyi Yevropy` ta Ukrayiny [Trends in the development of higher education in the countries of Western Europe and Ukraine]: avtoref. dissertation*, Kyiv, 22 p.
16. Pogorelova, T. Yu. (2017) *Sutnisni xaraktery`sty`ky` yakosti vy`shhoyi osvity` yak osnova upravlinnya procesom profesijnoyi pidgotovky` suchasnogo faxivcya [Essential characteristics of the quality of higher education as the basis for managing the process of professional training of a modern specialist]*, Problems of engineering and pedagogical education, Harkiv, № 56/57, pp. 68–74.
17. Ny`chkalo, N. G, Kudin, V.O. red., (2002) *Profesijna osvita v zarubizhny`x krayinax: porivnyal`ny`j analiz [Professional education in foreign countries: comparative analysis]*, Cherkasy, Vybir, 322 p.
18. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). – K.: CS Ltd., 2015. – 32 p.
19. Shevchuk, O. B. *Osobly`vosti pidgotovky` majbutnix faxivciv finansovo-ekonomichnogo profilyu za kordonom [Features of training future specialists in financial and economic profile abroad]*. Available at: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN23/13sobpzk.pdf> [10.03.2019]